

Dr hab. Katarzyna Taborowska-Kaszuba

Poznań, 21 czerwca 2026

Akademia Muzyczna

im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu

W związku z powierzeniem mi funkcji recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania dr. Zaidowi Jabriemu stopnia doktora habilitowanego, działając w oparciu o art. 219 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018, przedkładam ocenę dorobku oraz osiągnięć artystycznych kandydata do stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie Sztuki w dyscyplinie Sztuki Muzyczne

Sylwetka twórcza Habilitanta

Zaid Jabri należy do grona kompozytorów, których działalność artystyczna rozwija się na styku różnych tradycji kulturowych, estetycznych i społecznych. Urodzony w Damaszku, wykształcony w Syrii i Polsce, wypracował indywidualny język twórczy, w którym doświadczenia kultury Bliskiego Wschodu spotykają się z warsztatem ukształtowanym przez europejską edukację kompozytorską. Istotny wpływ na jego rozwój artystyczny wywarły studia kompozytorskie pod kierunkiem prof. Zbigniewa Bujarskiego oraz późniejsza współpraca z prof. Krzysztofem Pendereckim, pod którego kierunkiem uzyskał stopień doktora sztuki.

Dorobek kompozytorski Zaida Jabriego obejmuje szerokie spektrum gatunków i obsad wykonawczych. W jego katalogu znajdują się utwory orkiestrowe, kameralne, wokalne, elektroakustyczne oraz dzieła sceniczne. Ważne miejsce zajmuje twórczość wykorzystująca głos ludzki, zarówno w formach kameralnych, jak i wielkoobsadowych kompozycjach wokально-instrumentalnych oraz operowych. Charakterystyczną cechą jego działalności jest swobodne poruszanie się pomiędzy różnymi mediami artystycznymi oraz

konsekwentne poszukiwanie nowych relacji pomiędzy dźwiękiem, słowem i przestrzenią sceniczną.

Twórczość Jabriego rozwija się równolegle z intensywną działalnością międzynarodową. Jego utwory wykonywane były na prestiżowych festiwalach i w renomowanych ośrodkach muzycznych Europy i Stanów Zjednoczonych. Współpracował z takimi zespołami i instytucjami jak Neue Vocalsolisten Stuttgart, Deutsches Symphonie-Orchester Berlin, Sofia Philharmonic Orchestra, New European Ensemble czy E-MEX Ensemble. Istotnym elementem jego aktywności były również pobyty twórcze i stypendia artystyczne realizowane m.in. na Uniwersytecie Harvarda, Columbia University, Radcliffe Institute for Advanced Study oraz Institute for Ideas and Imagination w Paryżu.

Analiza przedstawionego dorobku pozwala wskazać kilka trwałych obszarów zainteresowań kompozytora. Pierwszym z nich jest problem pamięci kulturowej i historycznej, obecny w utworach takich jak *In Memoriam Solhi Al Wadi* czy *Prelude and Adagio in Memoriam Krzysztof Penderecki*. Drugim pozostaje refleksja nad tożsamością kulturową oraz relacją pomiędzy tradycją a współczesnością, znajdująca wyraz m.in. w kompozycjach *Tetrachord*, *Song Without Words III* czy *Two Songs from Mihyar of Damascus*. Trzeci obszar stanowi zaangażowanie humanistyczne i społeczne, widoczne szczególnie w utworach *30 Articles*, *Variations on (R)evolution*, *A Garden Among the Flames* oraz w operze *Southern Crossings*.

Podkreślić należy fakt, że kompozytor nie wykorzystuje elementów tradycji bliskowschodniej w sposób ilustracyjny ani folklorystyczny. Inspiracje kulturą regionu pochodzenia poddawane są twórczej transformacji i stają się częścią indywidualnego języka muzycznego. W jego twórczości odnaleźć można zainteresowanie heterofonią, mikrotonowością, wielowarstwową organizacją faktury oraz specyficznym traktowaniem czasu muzycznego, jednak środki te nigdy nie funkcjonują jako cel sam w sobie. Służą budowaniu przekazu artystycznego i dramaturgii dzieła.

W mojej ocenie Zaid Jabri jest twórcą dojrzałym, posiadającym wyraźnie ukształtowaną osobowość artystyczną oraz rozpoznawalny idiom kompozytorski. Jego działalność sytuuję w obszarze współczesnej muzyki artystycznej o charakterze międzykulturowym, w której wysoki poziom warsztatu kompozytorskiego łączy się z refleksją nad pamięcią, historią i społecznym wymiarem sztuki. Ta spójność ideowa oraz

konsekwencja rozwoju twórczego stanowią istotny kontekst dla oceny osiągnięcia artystycznego będącego przedmiotem niniejszego postępowania habilitacyjnego.

Ocena osiągnięcia artystycznego stanowiącego podstawę postępowania habilitacyjnego

opera *Southern Crossings*

Przedstawionym osiągnięciem artystycznym będącym podstawą postępowania habilitacyjnego jest jednoaktowa opera kameralna *Southern Crossings* do libretta Yvette Christiansë i Rosalind C. Morris. Dzieło zajmuje szczególne miejsce w dorobku Zaida Jabriego, stanowiąc syntezę najważniejszych obszarów jego zainteresowań twórczych: refleksji nad pamięcią historyczną, problematyką tożsamości, relacjami międzykulturowymi oraz społecznym wymiarem sztuki.

Tematem opery są wydarzenia osadzone w realiach XIX-wiecznej Afryki Południowej, związane z postaciami Charlesa Darwina, Johna Herschela oraz osób pozostających na marginesie oficjalnej narracji historycznej – byłych niewolników Leah i January'ego. Szczególnie interesujący wydaje się sam wybór perspektywy dramaturgicznej. Kompozytor i autorki libretta nie koncentrują uwagi wyłącznie na postaciach historycznie uprzywilejowanych, lecz świadomie przesuwają punkt ciężkości w stronę bohaterów, których głos przez długi czas pozostawał niewysłuchany. Dzięki temu opera staje się nie tylko opowieścią o konkretnym wydarzeniu historycznym, ale również refleksją nad mechanizmami pamięci, wykluczenia i reprezentacji.

Jedną z największych zalet dzieła jest jego wielowarstwowa konstrukcja dramaturgiczna. Narracja prowadzona jest równocześnie w kilku planach czasowych, które wzajemnie się przenikają i komentują. Zabieg ten wymaga od kompozytora szczególnej dyscypliny formalnej. Jabri unika jednak ilustracyjności i dosłownego podporządkowania muzyki przebiegowi akcji scenicznej. Warstwa muzyczna zachowuje autonomię, stając się równorzędnym partnerem dramaturgii. Muzyka nie opisuje wydarzeń, lecz współtworzy ich znaczenie.

Zwraca uwagę sposób organizacji materiału dźwiękowego. Charakterystyczne dla języka kompozytorskiego Jabriego są wielowarstwowość faktury, heterofoniczny sposób prowadzenia materiału oraz wykorzystanie mikrotonowości. Środki te nie pełnią funkcji czysto technicznej, lecz służą budowaniu dramaturgii i zróżnicowaniu przestrzeni emocjonalnych poszczególnych bohaterów. Szczególnie interesujące jest przeciwstawienie świata naukowców – Darwina i Herschela – światu Leah i January'ego. Kompozytor osiąga ten efekt nie tylko za pomocą tekstu libretta, lecz również poprzez odmienne kształtowanie języka muzycznego, faktury oraz charakteru poszczególnych scen.

Istotną rolę pełni również chór. Nie jest on wyłącznie uczestnikiem wydarzeń scenicznych, lecz funkcjonuje jako szczególnego rodzaju komentator, przywołujący skojarzenia z chórem greckim. Niekiedy staje się głosem wspólnoty, innym razem reprezentuje wewnętrzny świat bohaterów lub tworzy dodatkową warstwę znaczeniową. Rozwiązanie to wzbogaca dramaturgię dzieła i pozwala osiągnąć znaczną głębię interpretacyjną przy stosunkowo kameralnych środkach wykonawczych.

Jednym z istotnych walorów zostaje instrumentacja. Zestawienie kwartetu smyczkowego, akordeonu i rozbudowanej partii perkusji tworzy oryginalny świat brzmieniowy, daleki od tradycyjnego modelu orkiestry operowej. Szczególnie interesujące wydaje się wykorzystanie akordeonu, który nie pełni funkcji kolorystycznego dodatku, lecz stanowi ważny element organizacji harmoniczej i fakturalnej utworu. Podobnie należy ocenić zastosowanie waterphone'u, potraktowanego nie jako efekt dźwiękowy, ale jako pełnoprawny uczestnik narracji muzycznej, którego partia została precyzyjnie zapisana w partyturze.

Warto podkreślić, że *Southern Crossings* nie jest operą historyczną w tradycyjnym znaczeniu tego pojęcia. Historia niewolnictwa, kolonializmu i naukowych odkryć XIX wieku stanowi punkt wyjścia do rozważań o charakterze uniwersalnym. Autor stawia pytania dotyczące wolności, odpowiedzialności, pamięci oraz miejsca jednostki w procesach historycznych. Dzięki temu dzieło zachowuje aktualność i może być odczytywane w kontekście współczesnych debat dotyczących tożsamości, migracji czy społecznego wykluczenia.

W mojej ocenie *Southern Crossings* stanowi dzieło dojrzałe zarówno pod względem warsztatowym, jak i ideowym. Zaid Jabri umiejętnie łączy złożoną problematykę egzystencjalną z przekonującą formą muzyczno-sceniczną. Opera

potwierdza jego kompetencje w zakresie budowania wielkiej formy, pracy z głosem ludzkim oraz kształtowania wieloplanowej dramaturgii muzycznej. Jest to osiągnięcie artystyczne o znaczącej wartości, stanowiące ważny etap rozwoju twórczego kompozytora oraz istotny element jego dorobku artystycznego.

Ocena pozostałego dorobku artystycznego

Ocena dorobku artystycznego Zaida Jabriego prowadzi do wniosku, że mamy do czynienia z twórcą konsekwentnie rozwijającym własny język kompozytorski, którego kolejne dzieła tworzą spójną i rozpoznawalną całość. Dorobek ten obejmuje utwory orkiestrowe, kameralne, wokalne, elektroakustyczne oraz sceniczne, wykonywane przez renomowanych artystów i zespoły w Europie oraz Stanach Zjednoczonych. Na szczególną uwagę zasługuje nie tylko wysoki poziom warsztatu kompozytorskiego, ale również konsekwencja podejmowanych problemów artystycznych oraz humanistycznych.

Jednym z najważniejszych wątków obecnych w twórczości kompozytora pozostaje problem pamięci i relacji z tradycją. Znaczącą część zajmują tutaj utwory poświęcone postaciom, które odegrały istotną rolę w historii muzyki oraz w osobistej drodze twórczej kompozytora. W *In Memoriam Solhi Al Wadi* odnajdujemy muzyczny gest pamięci skierowany ku twórcy nowoczesnej edukacji muzycznej w Syrii i mentorowi całego pokolenia syryjskich muzyków. Podobną funkcję pełni *Prelude and Adagio in Memoriam Krzysztof Penderecki*, będące nie tylko wyrazem hołdu wobec jednego z najwybitniejszych kompozytorów współczesności, ale również świadectwem relacji mistrz–uczeń. Do tego nurtu należy również wcześniejsza *Muzyka kameralna* dedykowana profesorowi Zbigniewowi Bujarskiemu. Utwory te świadczą o szczególnej świadomości historycznej kompozytora oraz jego przekonaniu, że rozwój twórczy dokonuje się poprzez dialog z tradycją i pamięcią kulturową.

Drugim istotnym obszarem działalności kompozytorskiej Jabriego jest poszukiwanie własnego języka muzycznego na styku różnych kultur i tradycji estetycznych. W utworach takich jak *Tetrachord*, *Song Without Words III*, *Two Songs from Mihyar of Damascus* czy *Glyptos 2* dostrzec można konsekwentne zainteresowanie zjawiskami charakterystycznymi dla muzyki Bliskiego Wschodu, jednak bez uciekania się do folkloryzmu czy prostych stylizacji. Kompozytor nie cytuje tradycji, lecz poddaje ją

twórczemu procesowi. Inspiracje heterofonią, mikrotonowością czy modalnością zostają wpisane w nowoczesny język muzyczny, kształtowany również przez doświadczenia europejskiej muzyki współczesnej.

Szczególnie interesującym przykładem takiego podejścia jest *Tetrachord* na orkiestrę symfoniczną. Już sam tytuł wskazuje na odwołanie do jednej z podstawowych struktur organizujących materiał dźwiękowy w tradycjach śródziemnomorskich i bliskowschodnich. Jabri wykorzystuje ograniczony materiał interwałowy jako punkt wyjścia dla rozbudowanej narracji orkiestrowej, ukazując umiejętność budowania dużej formy z niewielkiej liczby elementów. Podobną strategię obserwujemy w *Song Without Words III*, gdzie inspiracje maqamem arabskim nie prowadzą do rekonstrukcji tradycji, lecz stają się impulsem do poszukiwań sonorystycznych i harmoniczných.

Szczególne miejsce w dorobku zajmuje również twórczość wokalna. W *Two Songs from Mihiyar of Damascus* kompozytor podejmuje dialog z poezją Adonisa, jednego z najwybitniejszych poetów współczesnej literatury arabskiej. W utworze tym zwraca uwagę zarówno wyrafinowana organizacja materiału wokalnego, jak i umiejętność budowania napięcia pomiędzy słowem, barwą i przestrzenią akustyczną. Wykorzystanie mikrotonowości, technik rozszerzonych oraz niestandardowych źródeł dźwięku służy nie efektowi brzmieniowemu, lecz pogłębieniu warstwy znaczeniowej dzieła.

Trzecim, niezwykle ważnym nurtem twórczości Jabriego jest refleksja nad współczesnym doświadczeniem społecznym i historycznym. W przeciwieństwie do wielu twórców podejmujących podobną tematykę, kompozytor unika doraźnego komentarza. Problemy społeczne stają się dla niego punktem wyjścia do bardziej uniwersalnej refleksji o człowieku, pamięci i odpowiedzialności.

Wyraźnie dostrzegalne jest to w utworze *30 Articles* na altówkę i elektronikę, inspirowanym problematyką praw człowieka i doświadczeniem miejsca pamięci Ravensbrück. Kompozycja nie przyjmuje charakteru manifestu politycznego, lecz staje się przejmującą refleksją nad współczesną zdolnością do pamiętania i współodczuwania. Podobny wymiar posiada cykl *Variations on (R)evolution*, będący artystyczną reakcją na wydarzenia Arabskiej Wiosny. Kompozytor ukazuje tutaj proces przechodzenia od nadziei i entuzjazmu do rozczarowania i niepewności, unikając jednoznacznych ocen politycznych.

W utworach *A Garden Among the Flames* oraz *Hemispheres* Jabri podejmuje problematykę spotkania kultur, doświadczenia wyobcowania oraz poszukiwania wspólnoty,

koncentrując uwagę na indywidualnym doświadczeniu człowieka. Szczególnie cenna wydaje się zdolność kompozytora do podejmowania tematów o dużym ciężarze społecznym bez rezygnacji z autonomii języka muzycznego. Muzyka nie pełni funkcji ilustracyjnej wobec idei, lecz pozostaje samodzielnym środkiem artystycznej wypowiedzi.

Na uwagę zasługują również zainteresowania elektroakustyczne kompozytora. Elektronika obecna w wielu jego dziełach nie jest traktowana jako element dekoracyjny czy technologiczny dodatek. W utworach takich jak *Lumen* czy *30 Articles* stanowi integralny składnik formy muzycznej i uczestniczy w budowaniu dramaturgii dzieła na równych prawach z instrumentami akustycznymi. Świadczy to o swobodzie warsztatowej kompozytora oraz jego otwartości na współczesne środki ekspresji.

Całość przedstawionego dorobku pozwala stwierdzić, że Zaid Jabri należy do grona kompozytorów o wyraźnie ukształtowanej tożsamości artystycznej. Jego twórczość cechuje spójność estetyczna, wysoki poziom warsztatu oraz umiejętność łączenia refleksji humanistycznej z nowoczesnym językiem muzycznym. Szczególnie wartościowe wydaje się konsekwentne budowanie dialogu pomiędzy różnymi tradycjami kulturowymi przy jednoczesnym zachowaniu indywidualnego charakteru wypowiedzi artystycznej.

W mojej ocenie przedstawione osiągnięcie artystyczne oraz całokształt dorobku twórczego dra Zaida Jabriego spełniają z nadwyżką wymagania określone w art. 219 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Przedstawiony dorobek świadczy o wysokiej kulturze kompozytorskiej, dojrzałości warsztatowej oraz konsekwentnie realizowanej drodze twórczej. Szczególnie podkreślić należy rozległość zainteresowań artystycznych Habilitanta, obejmujących twórczość instrumentalną, wokalną, elektroakustyczną i sceniczną, a także jego znacząca aktywność międzynarodowa realizowana we współpracy z wieloma renomowanymi instytucjami i zespołami wykonawczymi w Europie oraz Stanach Zjednoczonych.

Na wysoką ocenę zasługuje również obecny w twórczości Zaida Jabriego wymiar egzystencjalny i społeczny. Kompozytor podejmuje zagadnienia związane z pamięcią, tożsamością, migracją, wykluczeniem i odpowiedzialnością społeczną, zachowując jednocześnie autonomię języka muzycznego i unikając publicystycznej dosłowności.

Dzięki temu jego dzieła łączą wysoki poziom artystyczny z istotnym potencjałem refleksji nad współczesnym doświadczeniem człowieka.

Całość przedstawionego dorobku pozwala uznać Zaida Jabriego za twórcę dojrzałego, wszechstronnego i aktywnie uczestniczącego w międzynarodowym życiu muzycznym.

W związku z powyższym jednoznacznie popieram wniosek o nadanie dr. Zaidowi Jabriemu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki muzyczne.

Poznań, 23 czerwca 2026

Handwritten signature in cursive script, reading "Katarzyna Taborowska-Kasza".